Džemal NAJETOVIĆ

SREBRENICA – RAZBIJENO OGLEDALO ORGANIZACIJE UJEDINJENIH NACIJA

Uz Ruandu i Somaliju, Srebrenica je najveći propust snaga OUN.
Alain Le Roy, francuski diplomat, šef mirovnih snaga OUN

Naše neprijatelje ne vezuje ništa osim želje da nas unište.
Tim stihovima je Zbigniew Herbert, pjesnik modernog doba, opisao opsadu Varšave u Drugom svjetskom ratu.

Sažetak

Vijekovima su Bošnjaci uvjeravani da se ne smiju oslanjati na tuđinske korumpirane i surove vlasti, već da moraju sami da kroje svoju sudbinu. Nažalost, Mladićev zavjet *za osvetu dahijama* postao je krvav, ekstremno brutalan i genocidan način rješavanja ovog pitanja.

U modernoj historiji, kao malo gdje drugdje, ali u Evropi zasigurno, UN sa svom svojom birokratiziranom, ne malom, mamutskom mašinerijom, nigdje nisu doživjele veće poniženje i blamažu kao u Srebrenici. U Srebrenici su sahranjeni svi principi tzv. zapadne demokratije, pogažene i iznevjerene sve povelje i rezolucije, počev od Povelje UN, do Helsinških konvencija, Pariških principa, Haških odluka i tribunala, Ženevskih konvencija itd.

U Srebrenici je sahranjen Mastriht ili bar oni principi na kojima EU hoće da gradi svoju budućnost. Pale su sve zavjese i ugasile nade onih koji su još vjerovali u neki novi međunarodni poredak, ljudska prava i slobode, u tekovine zapadne civilizacije i kulture. Stara, nadmena, neokolonijalna evropska politika u Srebrenici je pokazala svoje pravo lice.

Države koje su obezbjeđivale trupe za UNPROFOR nisu željele da se angažuju u zaštiti Srebrenice - „sigurne zone" OUN, jer su trebale preuzeti borbenu ulogu za odbranu ako Srbi budu napadali „sigurne zone", a ne samo da „nadgledaju" humanitarnu situaciju.

Nakon usvajanja rezolucije 819, nažalost, mnogi su u Bosni i Hercegovini i u drugim zemljama povjerovali da će UN od tog momenta zaštititi civile u Srebrenici od Srba.

Stradanje Srebreničana u minulom ratu mnogi su nastojali prikriti. Kao primjer prikrivanja ratnog zločina nad Sarajevom, Vukovarom i Srebrenicom ističe se Grčka. Njeni intelektualci i novinari smatraju uspjehom to što su zločin sakrili, ali to jedino znači da oni nisu ni intelektualci ni novinari, već obični propagandisti.

Iako su skoro svi prijedlozi mirovnih planova: Kutiljerov (mart 1992.); Vens-Ovenov (april 1993.); Oven-Stoltenbergov (septembar 1993.); Vašingtonsko-Bečki (maj 1994.); Kontakt grupe (juli 1994.), itd. Srebrenicu tretirali kao teritoriju sa većinskim bošnjačkim stanovništvom, što je ona faktički bila, međunarodna zajednica je dozvolila njeno stradanje.

Spriječiti širenje mržnje među narodima je veoma bitno. Teže je od kontrole naoružanja. To je osnovna pretpostavka za igradnju mira i sigurnosti u svijetu. Iz mnoštva teškoća, u tom pogledu, posebnu pažnju treba obratiti na to kako djeci objasniti gdje se nalaze hiljade Bošnjaka Srebrenice kojima se gubi svaki trag?

Ključne riječi: *međunarodna zajednica, odgovornost, genocid, Bošnjaci, Srebrenica.*

SREBRENICA – THE MIRROR CRACK'D BY UNITED NATIONS

Abstract

The Bosniacs, through the centuries, have been facing the fact that they must not rely on the foreign corrupted and cruel power, but that they have to make their own destiny themselves. Unfortunetly, Mladic's oath for revenge to the Turkish governors became the bloody way for resolving problems. The extreme brutality belongs to such kind of tradition. In the modern history, as nowhere else, but in Europe for sure, the UN with all its bureaucracy, not small, mammoth machinery, have experienced the humiliation and disgrace in Srebrenica like nowhere else. All principles were buried in Srebrenica, such as the so-called Western democracy, all the charters and resolutions stepped over and betrayed, starting from the UN Charter to the Helsinki Conventions, Paris Principles, Hague Decisions and Tribunals, Geneva Conventions...

Maastricht was buried in Srebrenica or at least those principles on which the EU wants to build its future. All the curtains have fallen and all the hopes of those who believed in the new international order, human rights and freedoms, basis of the western civilization and culture have disappeared. Old, arrogant, European politics of neocolonialism in Srebrenica has shown its real face.

The states which provided the troops for UNPROFOR did not want to engage in protection of Srebrenica – UN "safe zone", because they needed to take over the combat role and defend it if the Serbs attacked the "safe zones", and not only to ""supervise" the humanitarian situation.

After the Resolution 819 was adopted, unfortunately, many people in BIH and other countries believed that the UN would from that moment protect the civilians in Srebrenica from the Serbs.

The sufferings of the people from Srebrenica in the previous war have been tried to be hidden by many. As the example of covering the war crimes over Sarajevo, Vukovar and Srebrenica Greece distinguishes itself. Its intelligence and journalists consider the success that the crime was hidden, but that only means that they are not the intelligence and journalists, but ordinary propagandists.

Although almost all suggestions of the peace plans: Kutiljer's (March 1992), Vens-Owens (April 1993): Oven-Stotelbergs (September 1993): Washington-Wiena (May 1994): Contact Group (July 1994): and so on, treated Srebrenica as the territory with the majority of Bosniacs population, which it really was, the international community allowed its sufferings.

To prevent the spread of the hatred among the peoples is very important. It is even harder than to control the armaments. It is the basic assumption for the peace and security development in the area of the Western Balkans. Out of many difficulties, in this view, the special attention needs to be paid to how to explain the children where the dozens of Bosniacs from Srebrenica, whose every trace is lost, are?

Key words: *international community, responsibility, genocide, Bosniaks, Srebrenica*.

• I express my gratitude to Mr. Mujcic Nedzad and Mr. Pecikoza Bahrudinu for the technical processing of this text, and to Mr. Spahic Elvir for translation of this text in English language.

1. Opći podaci: površina i nacionalna struktura stanovništva

Površina ove teritorije iznosi 533 km²; privatno 230 km², a društveno vlasništvo 303 km². Prema popisu iz aprila 1991. godine Srebrenica je imala 37.211 stanovnika, od čega je bilo Hrvata 38 (0,1%); Srba 9.381 (25,2%); Ostalih 674 (1,8%) i Muslimana 27.118 (72,9%).[1] Srebreničani su bili to što su bili i stoljećima prije: blage naravi, veoma miroljubivi, odani urednom životu, porodičnoj vjernosti i čistoći, privrženi uzgoju cvijeća, povrća i stoke.

2. Kraći historijat Srebrenice

Privredni život na području Srebrenice počinje za vrijeme Ilira. U rimskko doba, uspostavljaju se novi privredni odnosi: razvija se poljoprivreda, zanatstvo i rudarstvo. Posebna pažnja posvećuje se rudarstvu koje je tada imalo vodeću ulogu. Glavni rudnici rude srebra bili su u okolini današnje Srebrenice i Fojnice. Uz zlato i srebro, Rimljani su eksploatisali i željezo.[2]

Pošto je srednovjekovna bosanska država imala dovoljno raznih metala stvarali su se uslovi za izradu oružja u

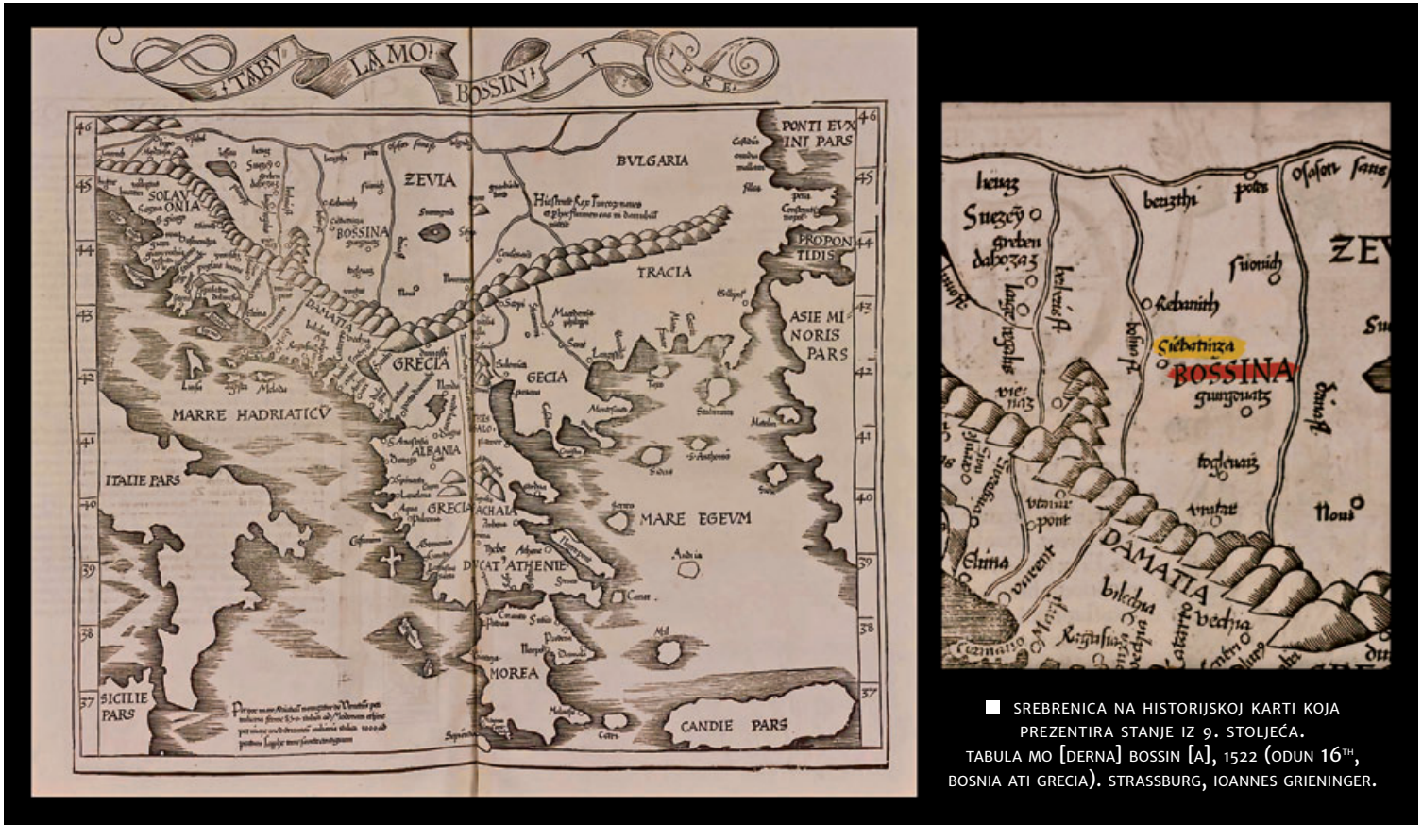
[1] ***Bilten broj 219 Republičkog zavoda za statistiku i listing po naseljenim mjestima iz obrasca P-9*** "Konačni rezultati po naseljenim mjestima i popisnim krugovima" popisa stanovništva, domaćinstava, stanova i poljoprivrednih gazdinstava, Sarajevo, april 1991. godine.

U razdoblju od 1946. do 1949. godine komunističke vlasti su ukinule bosanskomuslimansko nacionalno ime priznato u toku NOR-a. Muslimani kao naorod nisu unijeti u prvi Ustav BiH, 1946. godine. Nakon toga, 1947. godine, ukinut je Glavni odbor Muslimana u BiH. Popisom stanovništva 1948. godine službena politika Muslimane tretira kao neopredijeljene, očekujući da ih se većina opredijeli u srpskom ili hrvatskom pravcu. Naredne godine, 1949., ukinuto je i KDM "Preporod", koje je obnovljeno u oktobru 1990. godine. Ustavom BiH, 1946. godine, Muslimani su priznati kao posebna nacionalno-politička kategorija. Popisi stanovništva 1981. i 1991. godine sadrže odrednicu-popisnu kategoriju Musliman kao nacionalnu oznaku. Na Drugom bošnjačkom saboru, održanom u Sarajevu 28.09.1993. godine, donijeta je i potvrđena odluka kojom je bosanskomuslimanskom narodu vraćeno staro historijsko ime – Bošnjaci. Od tada su i sve dotadašnje bosanskomuslimanske institucije službeno uzele bošnjačko ime. U ovom radu, za Bošnjake, koristimo termin shodno historijskom određenju. Pored naziva Bošnjak, za pripadnika bošnjačke nacije, u ovom radu, mjestimično se koriste i nazivi: Musliman, Bošnjak-musliman, Bosanski Musliman, sa istim značenjem. Rukovodeći se nastojanjem da ovaj rad ne bude previše dugačak, izostavli smo širi osvrt na historiju Bošnjaka. Šire o tome, Mustafa Imamović: ***Historija Bošnjaka***, BZK "Preporod", Sarajevo, 1997.

[2] ***Enciklopedija Jugoslavije*** - *Separat SR BiH*, Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983., 78.

Fojnici, Visokom, Konjicu i Srebrenici.[3] U rudarskim mjestima postojale su i dubrovačke kolonije, kao npr. u Srebrenici, Ustikolini, Visokom itd.

Opisujući granice srednjovjekovne države Vjekoslav Klaić, u vezi Srebrenice, u svojoj knjizi piše: "... bijaše u toj župi i grad Borač (Borac, Boragio) sa varoši ispod njega (Subtus Boraz ili Sotto Boraz, još i danas zovu kršćani malenu ravnicu oko Vlasenice imenom Birač), a po svoj prilici spadaše na nju i glasovita rudarska varoš Srebrenica, koja se spominje počev od 1376. godine."[4]

SREBRENICA NA HISTORIJSKOJ KARTI KOJA PREZENTIRA STANJE IZ 9. STOLJEĆA. TABULA MO [DERNA] BOSSIN [A], 1522 (ODUN 16TH, BOSNIA ATI GRECIA). STRASSBURG, IOANNES GRIENINGER.

[3] *Ibid.*, 83.

[4] Vjekoslav Klaić: ***Poviest Bosne*** – fototip (reprint) izdanja iz 1882. godine, Sarajevo, 1990., 19.

Krupna bosanska vlastela, orijentisana protiv ugarskog kralja Sigismunda, dovela je ponovo na prijesto kralja Stjepana Ostoju, te se ratne operacije ponovo nastavljaju. Jedna od značajnijih ratnih operacija je i ona vezana za napad na grad Srebrenicu, u proljeće 1411. godine, kada su Bosanci, predvođeni vojvodom Sandaljem Hranićem, osvojili ovu varoš. Srednjevjekovni bosanski vladari su ulagali velike napore da svoju vojsku opreme kvalitetnim naoružanjem. Pojedini topovi imali su svoja imena. Jedan takav iz Srebrenice, koji su Srbi 1411. godine zaplijenili prilikom napada na Srebrenicu zvao se "Humko".[5]

U ljeto, 1426. godine, iskoristivši upad Osmanlija na teritoriju srpske srednjovjekovne države, kralj Tvrtko II Tvrtković je sa bosanskom vojskom napao grad i rudnik Srebrenicu, koji je ranije Ugarska predala despotu Stefanu Lazareviću, ali je uskoro despot prešao rijeku Drinu i potukao Bosance. Osmanlije su ubrzo nakon toga protiv Tvrtka II istakli svog pretendenta, Ostojina sina Radivoja.[6]

Kralj Tvrtko II Tvrtković je 1433. godine pokušao ponovo da osvoji Srebrenicu, ali i ovog puta bezuspješno, dok je, suprotno tome, despot Đurađ Branković zauzeo Zvornik i Teočak.[7] Tešku situaciju u kojoj se našao bosanski kralj iskoristili su ponovo Osmanlije za jačanje svoga položaja u Bosni, bosanskog kralja obavezali su na vazalstvo i ponovno plaćanje danka (1435. godine), a u posjednutim gradovima počeli su se utvrđivati.[8] Jedna od zanimljivosti historije ratovanja u vrijeme samostalne srednjovjekovne bosanske države je i ta da se krajem XIV i početkom XV st. razbuktavaju borbe između pojedinih feudalaca i to naročito na jugu bosanske države, gdje je vojvoda Sandalj Hranić šireći svoje posjede (naročito u prvim decenijama XV st.) uspio da likvidira ili potčini svu moćniju vlastelu. Smrt ovog velikog i jakog feudalca, 1435. godine, izazvala je talas unutarnjih borbi i metež koji je prije svih iskoristila ugarska vojska koja je napala Hum, kojeg je nasljednik Sandalja Hranića, Stjepan Vukčić-Kosača, uz pomoć osmanlijske vojske, uspio da odbrani. Istovremeno, kao i njegov prethodnik, Stjepan Vukčić-Kosača radio je na odvajanju južnog dijela bosanske države, posebnim i razgranatim sistemom secesije i formiranjem zasebne političke cjeline. Na lijevoj obali srednje Drine, u župi Osat, južno od rudarskog mjesta Srebrenice, ležalo je mjesto

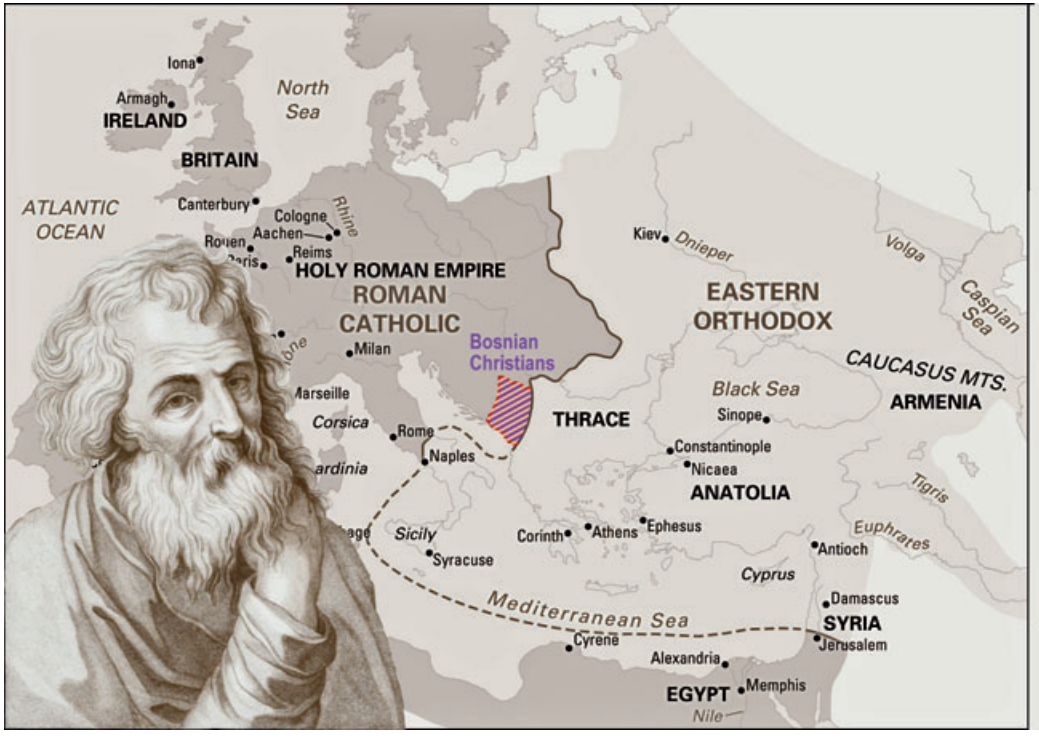
[5] Enver Imamović: ***Historija bosanske vojske,*** Sarajevo, 1999., 44.

[6] Enciklopedija Jugoslavije – *Separat SR BiH*, Jugoslovenski leksikografski zavod, Zagreb, 1983., 84.

[7] ***Vojna enciklopedija***, Beograd, 1975., knjiga 1, 764.

[8] ***Ibid***.

Ljubovsko, u kojem se nalazila jedna kuća bosanskih krstjana.[9] U popisu franjevačkog samostana iz 1506. godine navode se samostani u Sutjeskoj, Visokom, Srebrenici i Fojnici.[10]

■ CRKVA SV. MARIJE U SREBRENICI – FRANJEVAČKA BOGOMOLJA NA PROSTORU BOSNE SREBRENE – FRANJEVAČKA PROVINCIJA U BOSNI – 14/15. STOLJEĆE.

U junu 1444. godine ugarsko-hrvatski kralj Vladislav Varnečike teško je potukao Turke u klancu Kunovici u Bugraskoj. To je ohrabrilo novog bosanskog kralja Stjepana Tomaša (1443-1461) sina kralja Stjepana Ostoje, da se odlučnije veže za Ugarsku pa je u proljeće 1444. godine preduzeo protivnapad na Osmanlije u Bosni i potisnuo ih iz Srebrenice i nekih drugih mjesta oko Drine.[11] Kralj Stjepan Tomaš (1443. – 1461.), sin Stjepana Ostoje, odlučno se vezao za Ugarsku. Veliki uspjeh kralj Tomaš postigao je u maju 1444. godine kada je njegov vojvoda Petar Kovačević

[9] Dominik. Mandić: ***Bosanska crkva bosanskih krstjana***, Chicago, 1962., 312.

[10] Dominik Mandić: ***Bosna i Hercegovina***, Chicago 1960., 75.r

[11] ***Ibid.***, 137.

osvojio grad Srebrenik, kojeg su do tada držale Osmanlije. Obnavljanjem srpske Despotovine došlo je ponovo do spora oko grada Srebrenice i razlogom jednog novog srpsko-bosanskog rata, 1444. godine. Srebrenica je 1445. godine osvojena od strane despota Đurađa Brankovića, koji je 17. septembra te godine izdao Dubrovačku povelju i njom uveo prijašnji "Srebrenički zakon", kojeg su Dubrovčani imali još i prije, za vrijeme despota Stjepana Lazarevića. Kralj Stjepan teško je podnio gubitak ovog veoma važnog mjesta, pa je zbog toga sljedećih godina nastojao da ga opet vrati. Sličan rat između Bosne i Sbije izbio je 1448. godine, oko ovog važnog grada. I u ovom novom ratnom sukobu, vojska srpskog despota Đurađa Brankovića (sin Vuka) koju je predvodio Toma Kantakuzina, potukla je 6. septembra 1448. godine vojsku bosanskog kralja Stjepana Tomaša.[12]

Podatke o boravku Osmanlija u Bosni imamo 1438. godine. Oni su ovdje boravili i u proljeće 1439. godine za vrijeme operacija u Srbiji. Za vrijeme okupacije Despotovine (1439-1444) oni se spominju ne samo u Srebrenici i njenoj okolini nego i u Mileševcu i Foči.[13] Osmanlije su naime već od prije imali jako uporište u istočnoj i srednjoj Bosni. Više godina držali su Hodidjed i Vrhbosnu, a između 1459 i 1462. godine zauzeli su Srebrenicu, Zvornik i Usoru.[14]

Poslije stanovite krize regulisani su odnosi i sa Ugarskom, ali je evidentan sukob unutar porodice Vukčić-Kosača razbio iluzije o mogućnosti jedne kompaktne odbrane interesa srednjovjekovne bosanske države. Uz pomoć osmanlijske vojske, sin Stjepana Vukčića-Kosače, Vladislav, pokorio je Hercegovu vojsku 1462. godine na rijeci Breznici, kod Pljevalja. Iste godine, Osmanlije su osvojili Srebrenicu, Zvornik i cijelu župu Usoru. Optužujući "prokletog i neposlušnog sina" Vladislava za izdaju, Herceg Stjepan je kasnije (1466. god.) tvrdio da je Vladislav "doveo Osmanlije u moju zemlju nekim klancima kuda ranije nijedan Turčin nije mogao proći".[15]

Prije 1463. godine, zemlji Kovačevića pripadala je župa Vratar, župa Trebotić sa gradom Ključevcem, župa Osat sa gradom Đurđevcem, trg Petriš na Drini, Birač do grada Perina na Drinjači, predjeli oko Vlasenice i Nove Kasabe, tj. cijelo područje između Drinjače i Jadra, pa i preko te rijeke do Srebrenice.[16]

Mađari i Mlečani su uz pomoć pape 12.09.1463. godine sklopili vojni savez protiv Osmanske carevine i početkom

[12] Vjekoslav Klaić: ***Poviest Bosne*** – fototip (reprint) izdanja iz 1882., Sarajevo, 1990., 292.

[13] Hazim Šabanović: Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela, Sarajevo, 1982, 28.

[14] Dominik Mandić: ***Bosna i Hercegovina***, Chicago 1960., 139.

[15] Vjekoslav Klaić: ***Poviest Bosne*** – fototip (reprint) izdanja iz 1882., Sarajevo, 1990., 60.

[16] Hazim Šabanović: ***Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela***, Sarajevo, 1982., 134

oktobra iste godine pokrenuli ofanzivna dejstva. Kralj Matijaš se sa vojskom kretao dolinom Vrbasa. S juga su ga pomagali herceg Stjepan i njegovi sinovi. Vladislav se kretao ka Livnu a Vlatko je dospio blizu Srebrenice.[17]

■ SCLAVONIA CROATIA BOSNIA CUM DALMATIÆ PARTE (SLAVONIJA, HRVATSKA, BOSNA I DIO DALMACIJE) IZ "THEATRUM ORBIS TERRARUM, SIVE ATLAS NOVUS IN QUO TABULÆ ET DESCRIPTIONES OMNIUM REGIONUM, EDITÆ A GUILJEL ET IOANNE BLAEU" (KAZALIŠTE SVIJETA ILI NOVI ATLAS KARATA I PRIKAZA SVIH REGIJA, UREDIO WILLEM I JOAN BLAEU), 1645.

[17] *Isto*, 41.

Srebrenički kadiluk bio je u sastavu Smederevskog sandžaka (1460. -1480. godine). Sjedište ovog kadiluka bilo je u Srebrenici koju je karakterisalo rudno blago i ekonomski razvoj. Ovaj kadiluk se dijelio na nahije: Srebrenica, Šubim, Kušlat, i Zvornik na lijevoj, te Sokol, Rađevina, Bohovina, Krupanj, Jadar i Ptičar na desnoj strani Drine. Nahija Srebrenica pominje se tek 1533. godine. Obuhvatala je: varoš, bližu okolinu i grad Srebrenicu sa posadom. Srebrenički kadiluk je smanjen 1548. godine kada je izgubio nahije u Mačvi, gdje je osnovan Šabački kadiluk. Sljedeće smanjenje bilo je 1572. godine kada je osnovan Zvornički kadiluk. Tako je Srebrenički kadiluk sveden na područje Srebrenice i nahije Kušlat, Ludmer, Šubin, Bohovina, Jadar i Ptičar.[18]

Kada je formiran Bosanski sandžak (1463) njegova teritorija se u početku znatno smanjila. Na istoku i sjeveroistoku graničio je sa Smederevskim sandžakom koji je u srednjem Podrinju prelazio Drinu i obuhvatao Srebrenicu, Zvornik, Kušlat i Šubin.[19]

Izvori bilježe još jedan sukob oko grada Srebrenice, 1458. godine, koju je bosanski vladar Stjepan Tomaš uspio da osvoji, zajedno s još nekoliko gradova u njenoj okolini, što je, kako je to već u historijskoj literaturi bilo zabilježeno, kao i posljednji vojnički uspjesi srednjovjekovne bosanske države.[20]

Početkom 1481. godine Vuk Gregurević ("Zmaj Ognjeni") napao je Srebrenicu i Sarajevo.[21]

Osmanlije 1512. godine ponovo zauzimaju Srebreničku banovinu i obrazuju zaseban Zvornički sandžak.[22]

U doba Omer paše Latasa (1850-1852) nastale su promjene u pogledu administrativno - teritorijalnog uređenja Bosanskog pašaluka. Ukinuo je termine sandžak (live) i kadiluk a uveo kajmekamluke (okruge) i mudirluke (srezove). Po toj podjelu Bosanski ajalet dijelio se na šest kajmakamluka. Srebrenica je tada imala status mudirluka, a bila je u sastavu Zvorničkog kajmakamluka.[23] Drskost i arogancija Omera-paše Latasa kao i reforme koje je provodio bili su dovoljni razlozi da lokalno stanovništvo zauzme negativan stav prema njemu i pobuni se. Kada je došlo do boja kod Orahovice (između Vranduka i Žepča) u odbrani su se angažovali i odredi iz istočne Bosne, a posebno Srebrenice i

[18] ***Ibid.***, 169 i 199.

[19] ***Ibid.***, 42.

[20] ***Vojna enciklopedija***, Beograd, 1975., knjiga 1, 765.

[21] Hazim Šabanović: ***Bosanski pašaluk, postanak i upravna podjela***, Sarajevo, 1982., 53.

[22] ***Enciklopedija Jugoslavije*** – *Separat SRBiH*, Zagreb, 1983., 86.

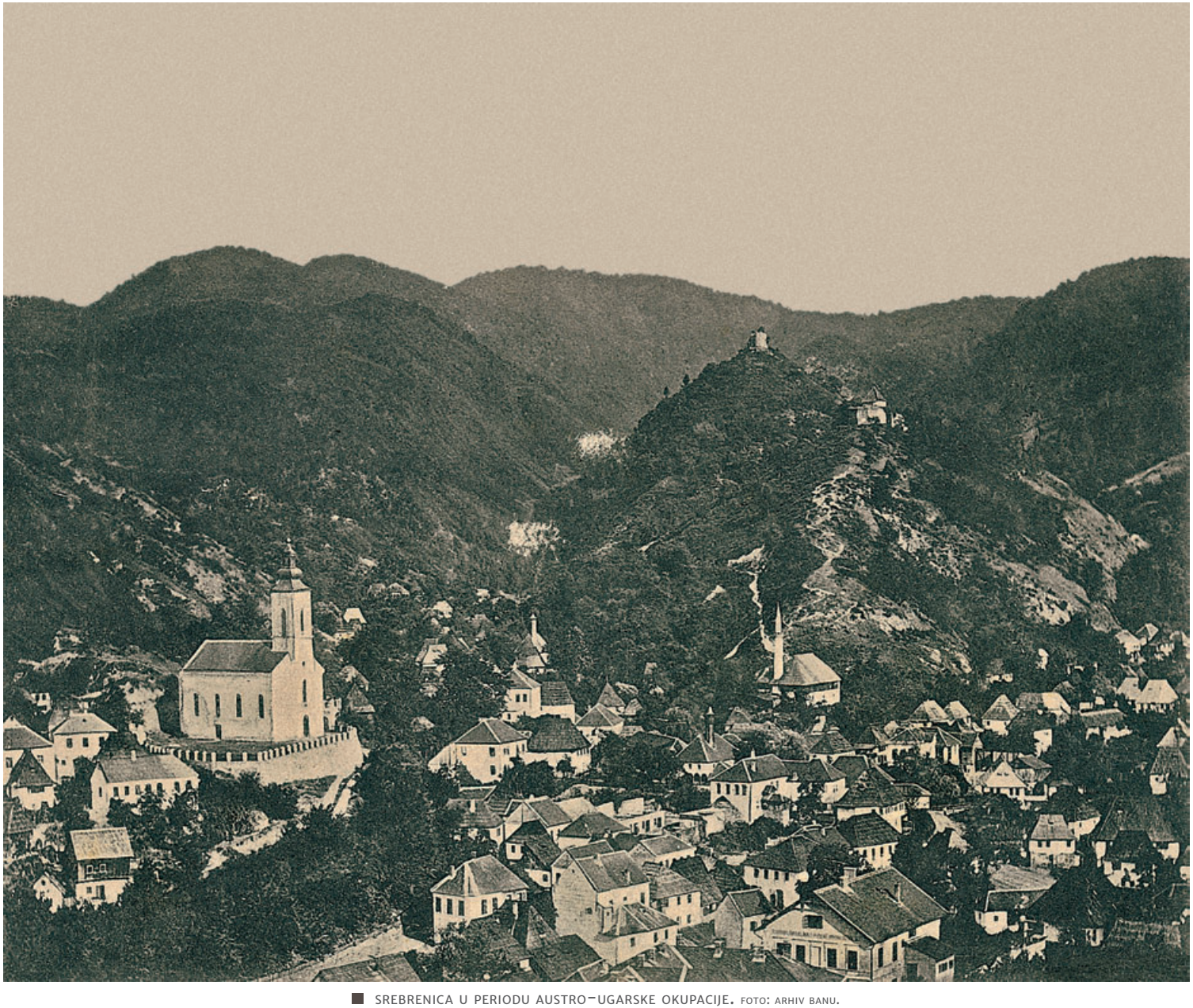
[23] ***Ibid.***, 232 - 233.

Zvornika. Mada su se žestoko borili pretrpjeli su velike gubitke od artiljerijskih projektila.[24]

BURR, DAVID H., TURSKA U EVROPI, 1835. OVAJ POVIJESNI KARTOGRAFSKI ZAPIS JE DIO DAVID RUMSEY HISTORICAL MAP COLLECTION.

[24] Enver Imamović: ***Historija bosanske vojske***, Sarajevo, 1999., 188.

SREBRENICA U PERIODU AUSTRO-UGARSKE OKUPACIJE. FOTO: ARHIV BANU.

Godine 1865 u Osmanlijskom carstvu izvršena je reforma političko-administrativne podjele. U BiH je od dva vezirluka formiran jedan vilajet. Dijelio se na sandžake (kajmekamije), a oni na kaze ili mudirate. Formirano je sedam sandžaka. Srebrenica je bila u sastavu Zvorničkog sandžaka.[25]

Za vrijeme upravne podjele Bosanskog pašaluka u 19.stoljeću u sastavu Zvorničkog sandžaka (live) bilo je devet kaza: Donja Tuzla, Gradačac, Brčko, Bijeljina, Zvornik, Srebrenica, Vlasenica (Birče), Maglaj i Gračanica.[26] Pogranična mjesta Bosanskog pašaluka (1580) prema Rumeliji bila su: Nikšić, Kolašin, Kosovska Mitrovica, Novi Pazar, Nova Varoš, Priboj, Višegrad, Srebrenica, Zvornik, Loznica, Šabac.[27]

Nakon austrougarske okupacije, branioci Tuzle su, na čelu sa muftijom Šemsekadićem preko Srebrenice i Višegrada, prešli u Sandžak.[28] Naime, kada su čuli da je austrijska vojska 17.09.1878. godine okupirala Brčko, a zatim se ka Tuzli kretala iz pravca Gračanice i Lukavca, zaključili su da nemaju dovoljno snaga da im se suprotstave, pa su se nakon manjih okršaja povukli prema Zvorniku.

U toku Drugog svjetskog rata, na području Srebrenice odvijala su se djejstva Glavne operativne grupe divizija. U periodu jun – jul 1943. godine, u Srebrenici je razbijen domobranski garnizon. U decembru 1943. godine njemački 5. SS brdski armijski korpus izveo je ofanzivnu operaciju "Kugelblitz" da bi na prostoriji Sokolac – Vlasenica – Srebrenica opkolio i razbio 17. i 27. diviziju 3. korpusa. Istovremeno je iz rejona Sjenice, preko Sandžaka, u Istočnu Bosnu prešla njemačka 1. brdska divizija, potiskujući 5. krajišku diviziju. U toj operaciji, vođenoj zimi i po visokom snijegu, njemačke snage su izvršile prodor, ali su 5. 17. i 27. divizija probojem na zapad ka dolini rijeke Bosne, uz velike napore i znatne gubitke, izbjegle potpun poraz.[29]

---

[25] Luka Đaković: ***Političke organizacije bosanskohercegovačkih katolika***, Globus, Zagreb, 1985., 11.

[26] ***Ibid.***, 234.

[27] ***Ibid.***, 81.

[28] ***Ibid.***, 275.

[29] ***Vojna enciklopedija***, Beograd, 1975., knjiga 1, 779 – 781.

3. Srebrenica „sigurna zona" OUN i međunarodna umješanost i odgovornost za genocid nad Bošnjacima u Srebrenici

Ideju o „**sigurnoj zoni**" OUN su prvi put implementirale prilikom zaštite Kurda u sjevernom Iraku, nakon zaljevskog rata 1991. godine. U oktobru 1992. godine, predsjednik Međunarodnog crvenog krsta, Cornelio Sommaruga, je predložio uspostavljanje sličnih zona za zaštitu bošnjačkih civila od daljih genocida koje su vršili Srbi. Iako su neke manje evropske države podržavale prijedlog u početku, Francuska, Britanija i Španija – glavne zemlje koje su obezbjeđivale trupe za UNPROFOR- su to odbile.[30] Tvrdilo se da je postojala mogućnost da bi „**sigurne zone**" mogle povećati etničko čišćenje pošto Srbi mogu odvesti Bošnjake na područja za čiju zaštitu je međunarodna zajednica samu sebe proglasila odgovornom. S druge strane, kao što je i Owen naglašavao, ostajalo je teško pitanje, „Ko će obezbijediti dovoljan broj trupa za zaštitu „s**igurnih zona**"?"[31] Mandat humanitarnih snaga je bio pažljivo dizajniran da bi se izbjegle ovakve vrste situacija koje bi mogle ugroziti nepristrasnost UNPROFOR-a, što je bila glavna briga britanske vlade kada se protivila ideji stvaranja „**sigurnih zona**" u Bosni i Hercegovini. Međutim, u decembru 1992. godine, na sastanku samita EU u Edinburghu, koji je označio kraj mandata Britanije kao predsjedavajućeg, Nijemci su osudili Britaniju jer nije podnijela svoj dio izbjegličkog tereta. Učesnici na sastanku su izvijestili da je potom John Major počeo da pokazuje više entuzijazma oko koncepta „**sigurnih zona**" kao načina zadržavanja potencijalnih izbjeglica u Bosni i Hercegovini umjesto njihovog smještanja u zemlje Evropske unije.[32]

---

[30] Holandija i Austrija su 1992. Godine najviše podržavale koncept „**sigurnih zona**". Austrijskii ministar inostranih poslova Alois Mock je u intervjuu za austrijske novine kojeg je dao 3.decembra 1993.g., tvrdio da se „sigurne zone" trebaju formirati oko Sarajeva, Bihaća, Tuzle, Goražda i Travnika. Posao zaštite ovih zona, kako je rekao Mock, bi zahtijevao otprilike oko 40.000 UN vojnika - mnogo manje od 100.000 koji su zapadni vojni izvori smatrali minimalnim brojem da bi se uspješno izvršila intervencija. Mock je, međutim, priznao da je bilo veoma malo podrške uspostavljanju ovih zona. Francuzi su bili oprezni, Britanci su ostali na distanci, a Nijemci nisu bili u mogućnosti da se uključe u to zbog svog Ustava. Slično je izjavio i Joris Voorhoeve koji je kasnije postao minister odbrane i koji je bio osoba koja je bila politički odgovorna za prisustvo holandskih trupa u Srebrenici 1995: „Mislim da se sa 50.000-100.000 dobro izvježbanih i naoružanih trupa mogu zaštititi civilna područja da bi se okončala nasilja."
Vidjeti: Honig i North, „**Srebrenica**", 101.

[31] Vidjeti: Owen, „**Balkanska odiseja**", 69-71.

[32] Sharp, „**Pošteni broker**", 26.

Iako je ideja o „sigurnim zonama" izgledala mrtva krajem 1992. godine, ponovo je oživjela u martu 1993. godine kada su Mladićeve snage, koje su mjesecima blokirale konvoje pomoći, počele da napadaju Srebrenicu. Ultimatum bosanskih Srba i očigledna opasnost od etničkog čišćenja Bošnjaka u Srebrenici su doveli do postizanja konsensusa u Vijeću sigurnosti UN (VSUN) da se nešto mora uraditi, pa su u vezi Srebrenice donijete četiri rezolucije.

Duboko uznemireno informacijom koju im je poslao generalni sekretar o ubrzanom pogoršanju situacije u Srebrenici i okolnom području VSUN je 16. aprila 1993. godine usvojilo rezoluciju 819, kojom se zahtijeva da se prema Srebrenici i okolnom području odnosi kao prema „sigurnoj zoni" i da se odmah prekinu svi oružani napadi od strane jedinica bosanskih Srba na Srebrenicu i izvrši njihovo trenutačno povlačenje iz područja oko Srebrenice.[33] Nakon usvajanja ove rezolucije, mnogi su, i u Bosni i Hercegovini i u drugim zemljama, povjerovali da će UN od tog momenta zaštititi civile u Srebrenici od Srba. Međutim, rezolucija je u stvarnosti pažljivo izbjegla nove vojne obaveze za UNPROFOR bilo kada je riječ o uspostavljanju ili zaštiti „sigurnih zona". Vijeće sigurnosti UN je zatražilo od Srba i Bošnjaka da Srebrenicu učine sigurnom. Uloga UNPROFOR-a bi jednostavno bila da "nadgleda" humanitarnu situaciju.[34] Kada je Vijeće sigurnosti UN 16. aprila 1993. godine u svojoj rezoluciji 819 Srebrenicu proglasilo „sigurnom zonom" ona je bila pod opsadom gotovo godinu dana.[35] Mjesecima su se pripadnici Armije RBIH skoro goloruki odupirali dejstvima agresorskih jedinica i njihove teške artiljerije. Do sredine marta 1993. godine, nestalo im je municije i bilo je očigledno da se nisu mogli još dugo držati. Početkom aprila, Srbi su preko UNHCR-a izdali zahtjev za predaju: „Ili će se oni predati ili ćete vi morati sve Muslimane da izvučete iz Srebrenice", rekao je srpski komandant najvišem zvaničniku UNHCR-a za bivšu Jugoslaviju Jose-u Maria Mendiluce, „ili ćemo mi grad zauzeti za dva dana." Pošto nije imao izbora, Mendulice je započeo planiranje evakuacije 60.000 ljudi. Bio je svjestan činjenice da će to biti najveći pojedinačni čin „**etničkog čišćenja**" od početka rata i da će ga vršiti UN.[36]

Nakon ove rezolucije, VSUN je 06. maja 1993. godine usvojilo rezoluciju 824, proglašavajući gradove Sarajevo,

---

[33] Rezolucije VSUN o BiH, Press Centar ARBiH, Sarajevo, 1995., 62 – 64.

[34] Honig i North, „**Srebrenica**", 103-104.

[35] Visoke planine okružuju Srebrenicu, kao i većinu gradova u dolini Drine. Nakon početka rata postala je „enklavom" u Republici Srpskoj (prim. Dž.N.)

[36] U međuvremenu je general Morillion "savjetovao" vrh A RBiH da prihvati uslove Mladića, pošto je situacija bila bez nade i postojala je hitna potreba za evakuacijom. Silber i Little, „**Smrt Jugoslavije**", 268.

Tuzlu, Žepu, Goražde, Bihać i Srebrenicu kao i njihove okolice "sigurnim zonama" koje trebaju biti pošteđene od oružanih napada i drugih neprijateljskih postupaka.[37]

Uznemireno zbog pomijerenja civilnog stanovništva, posebno u Sarajevu, Zenici, Srebrenici, Goraždu, Tuzli i Žepi VSUN 04. juna 1993. godine donosi rezoluciju 836, kojom proširuje mandat UNPROFOR-a da štiti "**sigurne zone**" i da upotrijebi silu u samoodbrani i da odvrati napade na "**sigurne zone**". VSUN je ovom rezolucijom, također, ovlastilo države članice da preduzmu sve neophodne mjere koristeći svu moć da bi podržale UNPROFOR.[38] Dan ranije Boutros Boutros Ghali pisao je svom sagovorniku u NATO-u, Manfredu Woerneru, tražeći da NATO odobri svojoj vojnoj komandi da pokrene zračne udare na zahtjev UN.[39] NATO je već donio odluku u avgustu 1993. godine da će biti spreman da pokrene zračne udare protiv artiljerije bosanskih Srba koji su napadali Sarajevo, a ova opredijeljenost ponovljena je na sastanku NATO-a na najvišem nivou u Brusselsu 10. i 11. januara 1994. godine.[40]

Dana 11.07.1995. godine srpske snage predvođene generalom Mladićem zauzele su Srebrenicu nakon čega je Vijeće sigurnosti UN usvojilo rezoluciju 1004 zahtijevajući povlačenje srpske vojske iz Srebrenice. Stanovništvo se pokušalo probiti do Tuzle. Oko 10.000 muškaraca je ubijeno i nestalo. Poubijani su i oni koji su zaštitu potražili u blizini baze Holandskog bataljona UNPROFOR-a koji ih je prepustio srpskoj vojsci. Međunarodni krivični sud je kasnije optužio Karadčića i Mladića za genocid, a specijalni izaslanik UN-a za ljudska prava u bivšoj Jugoslaviji Tadeuš Mazovjecki podnio je ostavku protestujući zbog nedostatka zaštite ljudskih prava u BIH. Senat SAD je 26.07. na prijedlog senatora Dole-a i Lieberman-a glasao za jednostrano ukidanje embarga na uvoz oružja snagama bosanskohercegovačke vlade (69 glasova za i 29 protiv). I Predstavnički dom Kongresa SAD je 01.08. glasao slično (298 glasova za, 128 protiv), što je otvorilo mogućnost konflikta zakonodavne i izvršne vlasti. Deset dana kasnije predsjednik Klinton je vetom odbio jednostrano ukidanje embarga na uvoz oružja snagama bosanskohercegovačke vlade i odredio da Richard Hoolbrooke pokrene novu mirovnu inicijativu. Sljedećeg dana Ruski parlament donio je zakon kojim se jednostrano ukidaju sankcije prema SRJ.

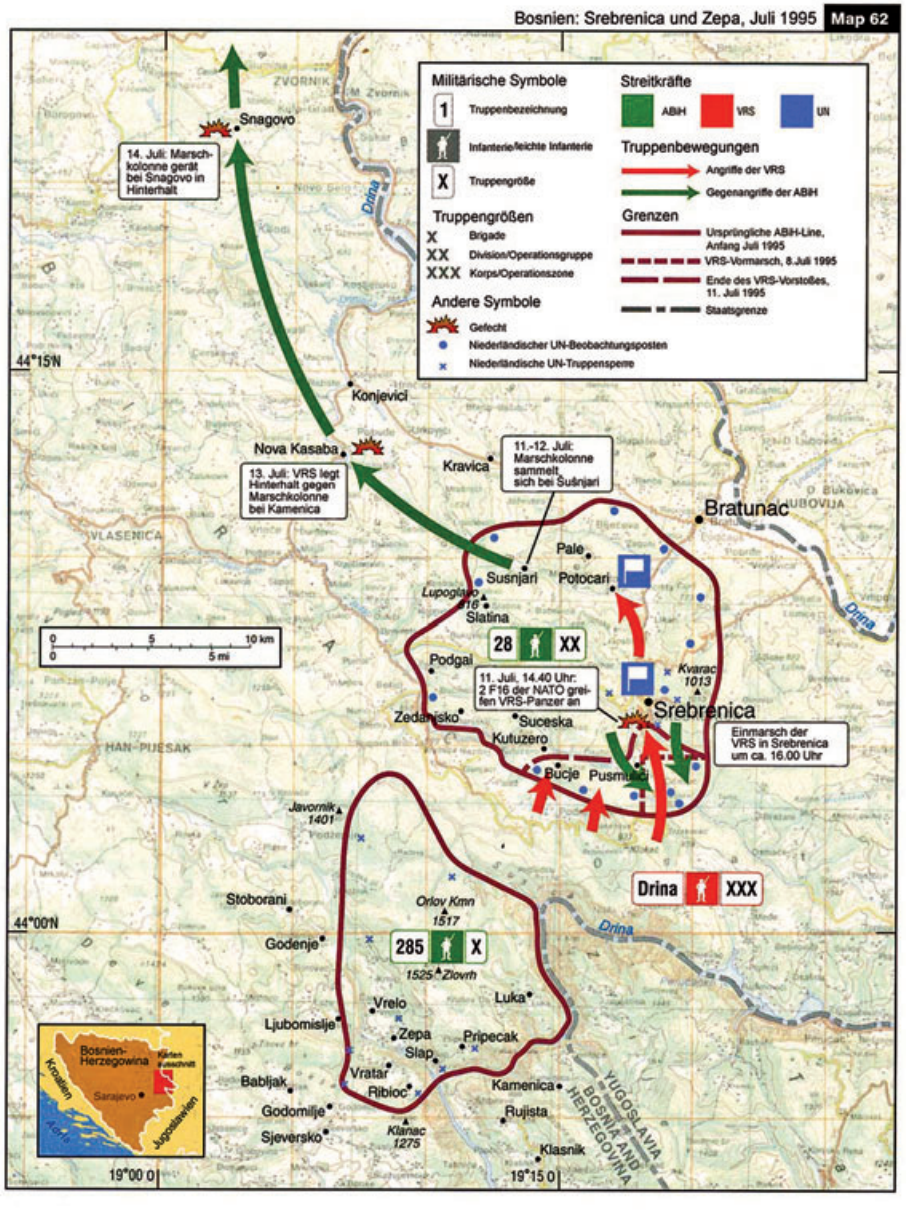
---

[37] *Ibid.*, 72 – 74.

[38] *Ibid.*, 76 – 80.

[39] ***Boutros Ghali poziva NATO da iskorači***, „Financial Times", 9. februar 1994.

[40] *Ibid.*.

■ UN–OVA KARTA VOJNIH AKTIVNOSTI TOKOM MASAKRA U SREBRENICI 1995.

■ DOGOVOR, REALIZACIJA I USPOMENA NA IZGUBLJENE U GENOCIDU U SREBRENICI 11.07.1995. GODINE.

PRIJE, TOKOM I POSLIJE VOJNIH AKTIVNOSTI I POČINJENOG MASAKRA U SREBRENICI 1995. FOTO: ARHIV BANU.

Do kraja avgusta 1993. godine, NATO se obavezao da će bombardovati vojne ciljeve VRS ako budu nastavile da guše i granatiraju Sarajevo i blokiraju konvoje pomoći. Međutim, od onda, iako su Srbi nastavili da bombardiraju Sarajevo i blokiraju zalihe, ništa se nije uradilo. Generalni sekretar UN-a Butros Gali (Boutros Boutros Ghali), odbacio je upotrebu NATO aviona da bi se Srbi prisilili da omoguće pristup humanitarnim agencijama UN-a „**sigurnoj zoni**" u Srebrenici i da otvore aerodrom u Tuzli za međunarodne humanitarne letove.[41]

Kada je objavljena odluka NATO o davanju ultimatuma bosanskim Srbima da će se „u roku od deset dana suočiti sa zračnim udarima ako ne uklone svoje snage oko Sarajeva", Francuska i SAD su također potvrdile i raniju NATO-vu odluku da pruži pomoć mirovnim snagama u Tuzli i Srebrenici, kao i da ispita ostala područja radi sličnih akcija, kao što su Mostar i Vitez. Nadalje, prijetnja zračnim udarima na položaje bosanskih Srba oko Sarajeva prezentirana je kao prvi dio šire strategije za osiguranje mira za Sarajevo koji će, nadalo se, formirati temelj na kojem će se graditi širi dogovoreni mirovni sporazum. Britanska vlada je neprestano isticala da prijetnja zračnim udarima ne signalizira predah u opredijeljenju međunarodne zajednice da postigne sporazum u BIH.[42]

GRANATIRANJE GRADA SARAJEVA. MASAKR NA MARKALAMA U SARAJEVU 28.08.1995. GODINE. FOTO: ARHIV BANU.
POLJSKI MIROVNJAK UN–A KOJEG SU BOSANSKI SRBI UZELI ZA TAOCA U ZNAK ODMAZDEPREMA NATO–U, MAJA 1995. FOTO: ARHIV BANU.

[41] *Kasnije je Bouthros Ghali zatražio od zvaničnog predstavnika u BiH, Yasushi Akashi da pripremi izvještaj o izvodljivosti razmještanja NATO aviona da bi se Srbi prisilili da sarađuju sa humanitarnim naporima UN*. Roger Cohen, 22. januar 1994.

[42] *Postojala je istinska nada da će prijetnja NATO zračnim udarima pomjeriti pregovore. 14. februara 1994, baronesa Chalker Wallasay je u Gornjem domu rekla: 'Vjerujem da će NATO odluka zajedno sa pregovaračkom strategijom koju sprovode oba predsjedavajuća biti dovoljna da osigura sporazum za cijelo područje'.* ***Ibid***, str. 73.

4. Izjave nekolicine evropskih i svjetskih lidera o odgovornosti međunarodne zajednice za stradanje BiH i Bošnjaka[43]

Predsjednik Vlade Španije, **Filipe Gonzales**:

„Ako je međunarodna zajednica nesposobna da riješi ovaj problem sredstvima koja joj stoje na raspolaganju i ako nije voljna da pošalje jake interventne snage u Jugoslaviju, a što je očigledno slučaj, postavlja se pitanje prava građana BiH na samoodbranu".

Njemački kancelar **Helmut Kohl**:

„Međunarodna zajednica ne smije sebi da dozvoli da digne ruke od bosanskih muslimana. Skidanje embarga na uvoz naoružanja je nužnost i moralna obaveza".

Baronica Thatcher:

„Nedopustivo je da neko spriječava ljude da se brane, osim ako taj neko nema namjeru da ih sam odbrani".

Stalni predstavnik Venecuele u OUN, predsjednik VS UN i koordinator Grupe nesvrstanih zemalja u VS UN, **Diego Enriqe Arria Salicetti**:

„Bosanci su godinama bezuslovno vjerovali kako su Evropljani i kao takvi nisu bili voljni tražiti pomoć izvan Evrope. Naivno su mislili kako Evropa neće oklijevati da im pomogne u sukobu između demokratske države i suprotstavljenih režima. Neki od 'glavnih' u VS UN bojali su se pojave muslimanske države u srcu Evrope. Srebrenica je otvoreni zatvor u kojem su srpske snage planirale usporeni genocid. Srebrenica je mjesto otvorenog srpskog suprotstavljanja međunarodnoj zajednici. Srbi, zparavo, drže koncentracioni logor pod kontrolom UNPROFOR-a, dok se oni ponašaju kao čuvari tog otvorenog zatvora. Srebrenica je simbol otpora i borbe hrabrog bosanskog naroda. Neuspjeh u Srebrenici nije neuspjeh samo UNPROFOR-a, već cijele međunarodne zajednice koja mu izdaje direktive, ali ne i odgovarajući mandat i sredstva potrebna za uspješnu odbranu zone sigurnosti".

[43] Preuzeto od Diega Enriqea Arria Salicettia, iz izlaganja sa Međunarodne naučne konferencija pod nazivom: ***Genocid nad Bošnjacima, sigurne zone UN Srebranica jula 1995. godine – pouke budućim generacijama***, Srebrenica – Sarajevo, 12. – 15.07.2005 .

5. Genocid u BiH i uloga NATO saveza[44]

5.1. Pojmovno određenje

Pojam ***genocid*** pojmovno je definisao poljski pravnik Rafael Lemkin kao dio napora da se holokaust naučno obradi i da se dođe do međunarodnog konsenzusa o vrstama sistematskog krvoprolića.[45]

Ovaj pojam je 1948. godine službeno usvojila *Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*, kojom je **genocid** pravno zabranjen. Sve države potpisnice, uključujući članice NATO saveza, složile su se da je **genocid** „prema međunarodnom pravu zločin za koji se obavezuju da će ga spriječiti i kazniti".

Pojam ***genocid*** nastao je kao reakcija na holokaust i registrovan je kao dio međunarodnog zakona. Tokom hladnog rata, **genocidi** koji su se desili u Gvatemali i Ugandi bili su djelomično zanemareni rivalstvom u hladnom ratu, koje je sprječavalo koordinirane međunarodne napore za primjenu navedene Konvencije. Kako je hladni rat završen, **genocidi** u BIH i u Ruandi doveli su do formiranja MEĐUNARODNOG SUDA ZA RATNE ZLOČINE u Hagu i postali centar napora za ponovno uspostavljanje primjenjivosti Konvencije iz 1948. godine protiv zločina **genocida**, kao i za osiguranje pravnih, diplomatskih i ekonomskih sankcija protiv onih koji bi počinili **genocid**.

Genocid je specifično definisan kao čin čija je namjera da „uništi, u cjelini ili djelomično, jednu nacionalnu, etničku, rasnu ili vjersku grupu kao takvu". Ti činovi uključuju ubistva, mučenja i napore da se spriječi rađanje i obnavljanje određene nacije.

Lemkin naglašava da taj pojam ne podrazumijeva nužno neposredno uništavanje cijele nacije. Ustvari, on prije predstavlja „koordinirano planiranje različitih akcija koje imaju za cilj uništenje suštinskih temelja života nacionalnih grupa". Među ciljeve za uništenje prema takvom planu, Lemkin ubraja kulturne institucije, jezik, osjećanje pripadnosti jednoj naciji, sigurnost privatnog vlasništva, slobodu, zdravlje, dostojanstvo i ljudski život.

Ključni kriterij za **genocid**, prema Lemkinu, jeste da je on „usmjeren protiv nacionalne grupe kao entiteta"; nasilje nad pojedincima vrši se „ne u njihovom individualnom svojstvu, već u svojstvu članova određene nacionalne grupe".[46]

---

[44] U pripremi ovog rada korištena je knjiga Michaela A. Sellsa, ***Iznevjerni most – religija i genocid u Bosni***, Sedam, Sarajevo, 2002.

[45] Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida, 78 UNTS. 277, prihvaćena Rezolucijom 260 (III) A Generalne skupštine UN na zasjedanju od 09.12.1948. godine.

[46] Rafael Lemkin, ***Uloga sila Osovine u okupiranoj Evropi: Okupacioni zakoni, analiza vlade, prijedlozi za obeštećenje***, New York: Howard Fertig, 1973.

5.2. Genocid u BiH i uloga NATO saveza

Organizovani progoni u BIH od 1992.-1995. godine, predstavljali su pokušaj da se uništi bošnjačka i bosansko-hercegovačka multireligijska kultura, da se unište BOŠNJACI kao narod i država BIH. Ta kampanja sastojala se od uzajamno prepletenih elemenata kulturnog istrjebljenja, masovnih likvidacija, organizovanog silovanja i cijelog zbornika eufemizama (npr. „**etničko čišćenje**").

Premda su BOŠNJACI mogli preživjeti kao pojedinci unutar izbjegličkih logora, bilo im je namijenjeno da budu uništeni i oni kao narod i njihova kultura, a planirano je da se država BIH podijeli između vjerski pročišćenih hrišćanskih/kršćanskih država Srbije i Hrvatske.

Za države članice NATO saveza priznati postojanje **genocida** u BIH značilo je priznati da su ne samo kršile *Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida* iz 1948. godine, odbijajući da ga spriječe i kazne, već i da **genocid** nagrađuju time što ustupaju teritorije snagama koje su ga provele. Embargo na uvoz oružja, koji su nametnule Ujedinjene nacije, osigurao je ogromnoj srpskoj i hrvatskoj vojsci prednost u teškom naoružanju. Time je prekršen član 51. *Povelje Ujedinjenih nacija*, koji svakoj priznatoj državi – članici garantuje pravo na samoodbranu. Taj embargo povećao je neravnotežu snaga, što je omogućilo da **genocid** bude nekažnjeno izveden.

Mnogi su negirali, ne pozivajući se na historiju i definiciju samog termina, da je uopšte došlo do **genocida** u BIH.[47] Takva negiranja nanijela su veliku štetu. Malo ko je bio spreman povjerovati da se cijeli jedan narod uništava zato što pripada određenoj rasi, vjeri ili etničkom identitetu i da vlade koje imaju moć da genocid spriječe odbijaju da to učine. U vrijeme kada je iskorijenjivan jedan cijeli NAROD-BOŠNJACI, oni koji su to priželjkivali neprekidno su govorili da u minulom ratu nema nevinih, svi su oni isti i da ljudi koji pate zaslužuju ono što ih je zadesilo. Ukoliko se prihvate činjenice o **genocidu** u BIH, masovnog ubijanja ljudi iz prostog razloga što su oni to što jesu, dovodi

[47] Ta se negiranja obično zasnivaju na pretpostavci da sve što je manje od Auschwitza nije **genocid**. Međutim, usvajanje *Konvencije od sprejčavanju i kažnjavanju ločina genocida* iz1948. godine, kojom se **genocid zabranjuje**, bio je pokušaj da se izbjegne zamjena svih oblika organizovanog uništavanja nekog naroda s holokaustom, a da se od holokausta još uvijek može naučiti. Šire vidjeti u Charles Krauthammer, ***Gdje povući liniju kod genocida?***, Washington Post, 11.12.1992.

se u pitanje suštinsko vjerovanje u mogućnost pravednog utemeljenja ljudskog postojanja. Kako god bilo slabo argumentirano NEGIRANJE ZLOČINA **GENOCIDA** U BIH, ono može biti efikasno utoliko što će umanjiti javnu želju za kompliciranim procesima da se primjeni *Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*.

U optužbama za **genocid** ogromna većina žrtava bili su BOŠNJACI. Optužnice su zasnovane na izuzetno preciznim istraživanjima. Veći dio ogromne zbirke dokaza i svjedočanstava bio je na raspolaganju javnosti još od ljeta 1992. godine. To potvrđuje da se GENOCID U BIH odigrao pred široko otvorenim očima cijeloga svijeta.

Srebrenica je postala simbol neuspjeha da se primjeni navedena *Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida*. Srebrenica, pretežno bošnjački grad, bila je centar drevne kulture u BIH. Kada su, 16. aprila 1993. godine jedinice VRS ušle u enklavu Srebrenica, UN su Srebrenicu proglasili sigurnom zonom i ovlastili Zaštitne snage UN u BIH (UNPROFOR) da u nju dostavljaju humanitarnu pomoć i koriste snage NATO-a kako bi je zaštitile. Za manje od mjesec dana poslije toga još pet drugih gradova proglašeno je **sigurnim zonama**.[48]

Više od godinu dana BOŠNJACI u Srebrenici živjeli su u gladi, dok je VRS sprječavala većinu UN konvoja da uđu u opkoljenu enklavu, a vojni komandanti UNPROFOR-a odbijali su da iskoriste ovlaštenja i upotrijebe „nužna sredstva" kako bi razbili blokadu. Jedan izvještaj, podnesen UN-u, koji je nagovijestio da bi enklave trebalo napustiti, uprkos rezolucijama UN-a, poslužio je kao zeleno svjetlo srpskim vojnim komandantima. U ljeto 1995. godine, VRS je ušla u sigurne zone UN-a Srebrenicu i Žepu, dok su funkcioneri UN-a i dalje odbijali zahtjeve za vazdušnom podrškom NATO snaga. Nakon što su ove sigurne zone pregažene, Ratko Mladić popio je zdravicu s komandantom holandskog kontingena UN-a u Srebrenici.

VRS je nekažnjeno kršila desetine rezolucija VSUN koje su zahtijevale slobodan protok humanitarne pomoći, raspuštanje koncentracionih logora i zaštitu civilnog stanovništva.[49] Tražeći dvostruki ključ za bilo kakvu akciju NATO snaga (odobrenje kako vojnih i civilnih komandanata snaga UN-a, tako i NATO-vih komandanata), VSUN spriječilo je svako efikasno odvraćanje za uzimanje mirovnjaka kao talaca. Pune tri godine UN su se „borile" da prebace minimum hrane u enklave Srebrenicu i Žepu. Nakon što su neki mirovnjaci uzeti kao taoci, a drugima zaprijećeno da će biti uzeti kao taoci, narod u tim sigurnim zonama – kojem je bilo zabranjeno adekvatno naoružanje da bi se branio i koji je održan u životu – prepušten je VRS za masovne likvidacije.

---

[48] Rezolucija broj 819 VSUN. Na dan 06.05.1993. godine VSUN usvojilo je Rezoluciju broj 824 kojom su Bihać, Sarajevo, Žepa, Goražde i Tuzla proglašeni **sigurnom zonama**.

[49] David Rieff, ***Institucija koja nije vidjela zlo***, New Republic, 12.02.1996., 19-24

Zablude, vezane za donošenje političkih odluka tokom rata u BIH, bile su prisutne kod najviših svjetskih autoriteta. One se, npr., mogu vidjeti i u izjavama predsjednika SAD Billa Clintona. Kao kandidat za predsjednika 1992. godine on je predložio upotrebu NATO-vih vazduhoplovnih snaga, kako bi se BOŠNJACI spasili od „smišljenog i sistematskog istrjebljenja, zasnovanog na etničkom porijeklu". Na dan 10.02.1993. godine, predsjednik Clinton je još uvijek priznavao masovno kršenje ljudskih prava u BIH, ali je govorio o „ograničavanju sukoba". Ograničavanje je bila politika vlada Busha, Mitteranda i Majora. Ta politika, ustvari, služila je da se BIH, komad po komad, preda osvajanjima srpske i hrvatske vojske. Clinton je 25. aprila 1993. godine izjavio da je: „Hitler poslao desetine hiljada vojnika u tu regiju i nikad je nije uspio pokoriti". Clintonova administracija, ipak, bila je prisiljena da djeluje. Podržan NATO-vim vazdušnim udarima na skladišta municije VRS i komunikacije u BiH, pomoćnik ministra vanjskih poslova SAD Richard Hoolbrooke poveo je pregovore čiji je rezultat bio DEJTONSKI MIROVNI SPORAZUM, od 22.11.1995. godine. Ubrzo, nakon toga, zamjenik ministra vanjskih poslova SAD, Strobe Talbot, javno je osudio ideju da je bosanska tragedija bila neizbježna posljedica „drevnih antagonizama" – balkanistički stereotip koji je ta ista administracija podržavala pune dvije godine.[50]

SVAKODNEVNI DOGAĐAJI U SARAJEVSKOM KLINIČKOM CENTRU, OD 1992–1995. GODINE. FOTO: ARHIV BANU.

[50] Michael A. Sells, ***Iznevjerni most – religija i genocid u Bosni***, Sedam, Sarajevo, 2002., 165-168.

DOKUMENT O MASAKRU NA SARAJEVSKOJ PIJACI "MARKALE", 5 FEBRUARA 1994. FOTO: ARHIV BANU.

Dana, 07. maja 1993. godine, ministar vanjskih poslova SAD Warren Christopher vratio se iz Evrope s balkanističkim stereotipom kako bi objasnio zašto NATO snage odbijaju da spriječe ubijanje. U svjedočenju pred Kongresom SAD on se pozvao na „drevne antagonizme" i govorio o bh. katastrofi kao o „problemu iz pakla".

Postojala je još jedna balkanistička tvrdnja koju su zastupali Slobodan Milošević i Radovan Karadžić i Vlada Velike Britanije. Radilo se o tvrdnji da je dvostrana agresija na BiH „**građanski rat**", „**unutarnja stvar**", „**etnički sukob**" i sl.

U septembru 1995. godine, kada je NATO, konačno, upotrijebio vazdušne udare kako bi slomio opsadu Sarajeva, ukupni gubici NATO snaga bili su 2 nestala francuska pilota. Da su u 1992. godini ti udari, ili vjerodostojne prijetnje udarima, bili upotrijebljeni kako bi se zabranio svaki **genocidni čin** sa svake strane, ne samo što bi se spasio ogroman broj BOSANACA (svih vjera), već i život više od 200 mirovnjaka UN-a.[51] Nakon tri sedmice, veoma selektivnog bombardovanja u septembru 1995. godine, NATO snage su slomile opsadu Sarajeva. Međutim, NATO savez se zabrinuo da bi daljnji udari mogli sasvim uništiti VRS. Pune tri godine zapadni vojni eksperti izjavljivali su kako je VRS nedostupna vazdušnim snagama i nepobjediva. Nakon tri sedmice vazdušnih udara, NATO se upolašio da bi se ta ista vojska mogla raspasti, što bi uzrokovalo „destabiliizirajući prekokret u ravnoteži snaga".[52]

[51] *Ibid.*, 172.

[52] *Ibid.*, 165.

Jedan od stereotipa odnosio se na nadljudskog srpskog ratnika koji je u Drugom svjetskom ratu, na jugoslavenskom ratištu, vezao brojne nacističke divizije. Tako su tvrdili pentagonski planeri i eksperti. Isti su ignorisali neherojsko ponašanje srpskih militarsta (masovne napade teškim naoružanjem na slabo branjena naselja, silovanja, pljačke i sl.). Osim toga, zvanični komentari MO SAD kršili su osnovni vojnički princip: „Nikad ne smiješ reći agresoru šta možeš učiniti, a šta ne. Čak, iako ne namjeravaš djelovati, nikada ne dopusti da agresor zna šta može očekivati". Komentari iz Pentagona o beskorisnosti vazdušnih udara kako bi se prekinuo **genocid** i o nemogućnosti da se on zaustavi bez ne malih žrtava, bili su znak da SAD i NATO snage neće reagovati, bez obzira na to koliko je ozbiljan napad VRS – što je bilo „zeleno svjetlo" za daljnji **genocid**.[53]

DOKUMENT O IZVRŠENOM MASAKRU BOŠNJAKA/BOSANACA I NJEGOVOM PRIKRIVANJU, NOVA KASABA, JULA 1996. FOTO: ARHIV BANU.

[53] Michael A. Sells, I*znevjerni most – religija i genocid u Bosni*, Sedam, Sarajevo, 2002, 164-165.

ZAKLJUČCI

Političari država, članica NATO saveza, imali su moralnu i pravnu obavezu da podrže POVELJU UN-a koja svakoj državi garantuje pravo na **samoodbranu**, kao i *Konvenciju o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida* iz 1948. godine, koja od svih država potpisnica zahtjeva ne samo da spriječe **genocid**, već i da ga kazne. Time što su odbile da dozvole BOSANCIMA da se sami brane ili da iskoriste moć NATO-a kako bi ih odbranili, ti lideri uključili su se u jednu vrstu pasivnog nasilja, uspostavljajući parametre unutar kojih se ubijanje može izvesti i bit će izvedeno nekažnjeno.[54]

Nemoralno izjednačavanje „**strana u sukobu**" dovelo je i do političkog izjednačavanja. U junu 1992. godine, ministar vanjskih poslova Velike Britanije Douglas Hurd zauzeo je „pokroviteljski" stav prema žrtvama jednako kao i prema počiniteljima zločina: „Tamo gdje nema želje za mirom, mi ga ne možemo osigurati". Ovaj stereotip neprekidno je korišten kako bi se obznanilo da su sve strane u ratu u BIH podjednako krive. Pozicija prebacivanja krivice na „sve strane" falsifikovala je značajne razlike između **sistematskog genocida** kojeg su izvele srpske i hrvatske snage, te pojedinačnih zločina počinjenih od strane pripadnika Armije Republike Bosne i Hercegovine, koji nisu imali nikakve veze s bilo kakvom opštom zločinačkom politikom. Nakon što je Londonska konferencija 1992. godine potvrdila teritorijalni integritet i suverenitet BIH, NATO snage su prešle na takmičarski jezik u kojem je bh. vlada bila jedna od tri „zaraćene strane".[55]

Mnogi negiraju vjerski motiv u napadu na BIH i BOŠNJAKE. To su oni koji su tri godine odbijali da se dozvoli NATO snagama da zaustave agresiju na BIH i dopuste BOŠNJACIMA da se odbrane (velike svjetske sile SAD, Ruska Federacija, Francuska, Njemačka, Kanada i Velika Britanija). Kada su nacionalnu mitologiju prisvojili politički lideri Srbije, Crne Gore i Hrvatske, koje je podržala ogromna vojna sila, a štitile članice NATO saveza, ona se pretvorila u ideologiju **genocida**. „**Ideologija genocida**" označava niz simbola, obreda, stereotipa i djelomično prikrivenih pretpostavki koje dehumaniziraju jednu naciju i opravdavaju upotrebu vojne sile da bi se ona uništila, a zauzvrat su ojačani ekonomskim, političkim i vojnim koristima tog uništenja.[56]

---

[54] ***Ibid.***, 169.

[55] ***Ibid.***, 174-175.

[56] ***Ibid.***, 46.

■ "BALKAN PODRINJE", DIO PROSTORA IDENTIFIKACIONOG CENTRA U TUZLI – ŽRTVE BOŠNJAČKE NACIONALNOSTI KOJE SU EKSHUMIRANE IZ MASOVNIH GROBNICA, 1997.

■ POTOČARI, DETALJ MEMORIJALNOG CENTRA ESHUMIRANIH I SAHRANJENIH SREBRENIČANA IZ MASOVNIH GROBNICA, 20.03.2016. GODINE. FOTO: ARHIV BANU.